

Posudek oponenta dizertační práce Michaely Blažkové

„V zajetí televize. Aktéři, televizní žánry a programy v USA a Československu v 2. polovině 20. století“

předkládané v roce 2018 na Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK

Autorka předložila dizertační práci, v níž se věnovala televiznímu vysílání v USA a Československu/České republice. Jádrem práce je hlavně pohled na vývoj televizního vysílání v 50. letech 20. století s přesahy do 60. let, přičemž autorka ukazuje, jakým způsobem vypadala programová nabídka amerických televizních stanic. Tehdejší program zasazuje do kontextu politického, hospodářského, sociálního a kulturního vývoje USA v tomto období. Dokládá, jakým způsobem televizní program odrážel tehdejší stav americké společnosti. V závěrečné kapitole autorka věnuje pozornost vývoji televizního vysílání v Československu/České republice od počátku vysílání v roce 1953 až do současnosti.

Dizertační práce dokládá autorčinu dobrou znalost vývoje amerického televizního vysílání v 50. a 60. letech. Je zřejmé pečlivé studium zahraniční literatury k tomuto tématu a celková velmi dobrá obeznámenost s tématem dizertační práce. Autorka přehledně zachycuje stav americké společnosti a propojenost s obsahem televizního vysílání. Zajímavě postihuje, jaké pořady televizní stanice nabízely svým divákům. Ukazuje rovněž principy komerčního fungování amerických televizních stanic. Větší výhrady mám ke kapitole 6 o televizním vysílání v Československu/České republice, kde se domnívám, že by bylo nutné si přesněji stanovit, co chce autorka opravdu sledovat a jaké bude propojení s předchozími kapitolami o americkém televizním vysílání (výhrady rozvedu níže).

Autorka uvádí, že její zájem o televizní prostředí se odrazil již v její magisterské práci. Domnívám se, že by bylo vhodné tuto poznámku v Úvodu dizertační práce poněkud rozvést, aby si čtenář mohl udělat přesnější představu, jaká byla geneze textu. Autorka nerozvádí, čemu se věnovala v magisterské práci. Oponent si tak musí dohledat, že v roce 2010 obhájila mgr. práci „Obraz americké ženy na televizních obrazovkách a filmovém plátně v 50. letech 20. století“. Jejím oponentem jsem ale nebyl, tak bych uvítal, pokud bych dostal informaci, jak autorka v dizertační práci navazovala na svoji magisterskou diplomovou práci, kam se ve svém výzkumu posunula. Je běžné, že doktorand ve své dizertační práci navazuje tematicky na výzkum v magisterské práci, ale bylo by správné to nějak více prezentovat čtenáři dizertační práce. Věřím, že to bylo obsahem projektu dizertační práce před lety u přijímacího řízení, ale já mám k dispozici jen výsledný text. K tomu se váže, že autorka v poznámkách odkazuje na svůj výzkum v roce 2011 v Paley Center for Media New York. Zde bych také uvítal, pokud bych k tomuto studijního pobytu dostal nějakou podrobnější informaci.

K obsahu samotné práce. Z mého pohledu bych hodnocení rozdělil na kapitoly 1 – 5 o americkém televizním vysílání a kapitolu 6 o Československu/České republice. Domnívám se, že dominantní část práce o vysílání v USA dokládá autorčinu pečlivou přípravu. Pracuje s řadou titulů odborné zahraniční literatury. Prostudovala pečlivě také americký časopis TV Guide s televizním programem. Je zřejmé, že také velmi dobře sledovala záznamy různých amerických pořadů z 50. a 60. let. Domnívám se, že velmi dobře v textu zpracovala stav americké společnosti v tomto období. Ukazuje USA z hlediska politiky, hospodářství, kultury. Dobře zaznamenává sociální proměnu USA, kdy dokládá vývoj od

meziválečného období až do 50. let. Přesně prezentuje, co pro USA znamenalo období 2. světové války. Jak se po jejím skončení pak USA musely vyrovnávat s jejími následky. Předpokládám, že právě na základě zkušeností z magisterské práce autorka věnuje výraznou pozornost proměny postavení žen v americké společnosti. Co byl nějaký dobový ideální obraz americké rodiny a úlohy ženy v ní. Co naopak byly představy žen o vlastní seberealizaci, kdy autorka připomíná i aktivity feministických hnutí. Určitě je důležité také zmínění výzkumů, které se svými spolupracovníky prováděl Alfred Charles Kinsey.

Domnívám se, že tyto části o stavu americké společnosti autorka velmi dobře propojila poté s kapitolami, které se věnují již přímo tehdejšímu televiznímu vysílání v USA. Svůj pohled autorka přehledně člení podle jednotlivých žánrů. Zcela správně klade důraz na televizní seriály, které jsou skutečně klíčové pro popis tehdejšího televizního programu. Na nich lze dobře ukázat, což autorka i činí, jak se v seriálech odrážela představa ideální americké rodiny. Jakým způsobem tyto seriály navazovaly na úspěšné rozhlasové seriály. Autorka se věnuje různým typům seriálů. Velmi vhodně také ukazuje popularitu soutěžních pořadů, které představovaly velký fenomén doby. Ovšem jsou dnes i příkladem manipulace s divákem přes výběr soutěžících a výběr otázek. Autorka také věnuje pozornost žánru, kterému v překladu můžeme dát označení „lítostivé show“, což také byl velmi důležitý žánr v tehdejší americké televizní produkci. Třeba v našem prostředí se s ním seznamujeme až nyní v posledních letech. Dizertační práce přehledně popisuje i roli zpravodajství v americkém vysílání 50. let s přesahy do 60. let, kdy zcela správně také je připomenut význam osobnosti Edwarda R. Murrowa. Autorka na základě studia pramenů také přesně prezentuje, jaké bylo ekonomické fungování komerčních televizí, jaká byla podoba reklamy, jak americké televize již v 50. letech velmi dobře využívaly product placement, kdy firmy se dostávaly přímo i do názvu vysílaných pořadů. Je nutno také ocenit grafickou úroveň těchto kapitol, kdy autorka vložila do textu několik desítek fotografií z vysílaných pořadů. Čtenář si tak velmi dobře může udělat základní představu o postavách i prostředí z těchto pořadů.

Jak pozitivně hodnotím části dizertační práce k americkému prostředí, tak bohužel mám výhrady ke kapitole 6 o televizním vysílání v Československu/Česku. Z mého pohledu si myslím, že není moc jasná koncepce této kapitoly. Domnívám se, že autorka se zde snažila soustředit až příliš mnoho informací pro velmi dlouhé časové období, což ale musí vést někdy k přílišnému zjednodušení popisu. Je to zřejmé již v části o počátcích televizního vysílání. Když je v roce 1949 televizní výzkum v Československu výrazně omezen, tak to souvisí s tím, že odborníci byli převedeni na úkoly pro armádu. Obnovení zájmu o televizi souviselo s rozvojem vysílání v Sovětském svazu. Z počátku měla televize v Československu velký problém, že lidé si televizní přístroje nekupovali, což by ale mělo být v textu přesněji vysvětleno. Po měnové reformě lidé neměli finance na nákup televizoru. Pomalý růst počtu televizních koncesionářů souvisel s tím, že jen malou část území pokrýval televizní signál. Když už existovala studia Praha, Ostrava, Bratislava, tak ale nebyla vzájemně technicky propojená. Velký význam pro růst prodeje televizorů měl rozvoj přímých přenosů ze sportovních utkání. To jsou záležitosti, které by bylo nutné v práci přece jen uvádět přesněji. Stejně tak pozor na některé chyby ve jménech – správně Jozef Vrabec, Josef Valchář. Prověrky zaměstnanců nebyly v roce 1958 záležitostí jen rozhlasu a televize, jako důsledek roku 1956 probíhaly například i na vysokých školách.

Určitě oceňuji, že autorka provedla výzkum v Archivu České televize. Zde jsou pak velmi zajímavé dokumenty o snaze Československé televize navázat kontakty se zahraničními televizními stanicemi již na konci 50. let. Jen pak z textu není zřejmé, jestli tato snaha o kontakty měla pak nějaké další

pokračování (možná by mohly být prameny v Národním archivu nebo v Archivu Ministerstva zahraničních věcí). Jsem si vědom možných problémů s prameny, ale dalo by se v televizním programu sledovat, jaké bylo zastoupení pořadu z kapitalistické ciziny ve vysílání Československé televize v 50. a 60. letech. Autorka odkazuje na činnost výběrové komise. Do programu se skutečně dostávaly i západní pořady, také filmy uvedené v československé kinodistribuci.

Druhou linií by pro autorku mohlo představovat větší porovnání televizního programu amerických televizních stanic a Československé televize v 50. a 60. letech z hlediska žánrů. Bylo by možné skutečně sledovat vývoj televizních seriálů, postavení TV zpravodajství, popularitu soutěžních pořadů v obou zemích atd. Myslím si, že by bylo pro výslednou práci lepší, pokud by se autorka také u Československé televize držela spíše období 50. a 60. let. Nepokládám zrovna za ideální, že autorka se pustila do velmi širokého záběru, kdy se dostává až do současnosti. Takto široký záběr musel logicky vést ke značným zjednodušením. Třeba u pořadů pro děti jsou uvedeny Magion, Vega, Studio Kamarád, nic z předcházejících desetiletí. Přitom vysílání pro děti bylo velmi důležité již v 50. letech a kvalitativně bylo srovnatelné se zahraničím. Na s. 198 je uvedeno, že seriál Létaující Čestmír byl z roku 1970, což nebyl, ale asi autorka původně chtěla uvést seriál Pan Tau. Když píše o televizních seriálech pro děti, tak by ale bylo nutné uvést, že vznikaly ve spolupráci se západoněmeckými televizními společnostmi. Když je uváděno Televarieté, tak to mělo ale několik dílů i po roce 1989. Žánr televizní estrády má historii i před Televarieté. Když jsou televizní soutěže, tak autorka uvede Desetkrát odpověď z roku 1962, pak až Kufr z roku 1992 a nic není třicet let mezi. Moc také není jasný klíč, podle kterého uvádí výběr televizních seriálů. Nepřijde mi také moc ideální v souvislosti se seriály Žena za pultem, Inženýrská odysea a Plechová kavalerie psát o kulturním dědictví země (s. 199).

Když se autorka věnuje vývoji po roce 1989, tak vlastně není moc jasné, proč se pohybuje i v tomto období. Nepřijde mi, že by zde bylo nějaké jasné propojení s kapitolami o americké televizi v 50. letech. Snaha stručně postihnout složitý polistopadový vývoj také pak vede k některým nepřesnostem. Československá televize zanikla až k 31. prosinci 1992. V roce 1992 existovaly současně Čs. televize a Česká televize. Nová televize se v roce 1993 jmenovala Premiéra. Postupně dosáhla celoplošného vysílání, což ale souviselo s reakcí politiků na velký úspěch TV Nova, kdy chtěli zabránit monopolu jedné komerční televize. Dost složitou záležitostí je po roce 1989 otázka financování České televize a rozsahu vysílané reklamy. Když autorka uvádí, že jsme u nás neměli skandály u televizních soutěžích, tak ale existoval skandál TV Nova se soutěží Bingo. Zavádění nových kanálů souviselo i s technickými možnostmi šíření vysílání.

Z mého pohledu se autorka u kapitoly 6 zbytečně pustila do snahy postihnout příliš mnoho věcí najednou a koncepčně by byl určitě lepší tematicky výrazně užší záběr, který by byl lépe propojený s předchozími kapitolami o americkém televizním vysílání v 50. letech. Takto se sice dostala až do úplné současnosti, aniž bych to viděl jako nutné. Myslím si, že u kapitoly 6 by bylo nutné ji koncepčně postavit jiným způsobem.

Kapitolu 6 dávám jako i podnět pro diskusi u obhajoby. Autorka bude mít možnost vysvětlit, proč tuto kapitolu napsala tímto způsobem, co bylo jejím cílem, co vše chtěla postihnout, zda ji ta výsledná podoba přijde účelná, kde ona vidí propojení s kapitolami o americkém televizním vysílání, jak se dívá na můj návrh držet se také u československého prostředí spíše v 50. a 60. letech. Také by se právě mohla vyjádřit k mé výše uvedené otázce, jak si výzkum v dizertační práci koncipovala v návaznosti na svoji magisterskou práci.

U formálních náležitostí bych měl připomínku k Seznamu literatury, kde by bylo nutné, aby měl zcela jednotnou podobu. U některých publikací je místo vydání, u jiných není. Některé mají údaj o vydání, jiné nikoliv. Bylo by vhodné a odpovídající současné praxi uvádět také čísla ISBN/ISSN. Text má velmi solidní jazykovou úroveň, překlepy se vyskytují jen v malém množství, někdy jsou chybně po tečce velká písmena. Poznámkový aparát je proveden způsobem, kdy čtenář dostane přehledně informaci, odkud autorka čerpala, s jakými prameny pracovala. U řady zmiňovaných osobností televizního vysílání v USA vhodně zařadila biografické poznámky o těchto osobnostech. U kapitoly 6 by bylo vhodné ji doplnit také u opakovaně zmiňovaného Karla Kohouta (třeba pro upřesnění, že v 50. letech neměla jeho funkce označení generální ředitel). Poznámkový aparát autorka uvádí tučně, z mého pohledu by bylo lepší nemít toto zvýraznění, ale to je asi úhel pohledu. Stejně tak já bych se držel více odborného stylu u názvů kapitol a podkapitol. Jak jsem již výše uvedl, tak dizertační práce má skutečně velmi dobré grafické provedení se zařazením několika desítek fotografií z vysílaných pořadů i využívaných dokumentů.

Jak jsem výše uvedl, tak můj pohled na dizertační práci Michaely Blažkové se poněkud rozděluje do dvou částí. Pozitivně hodnotím kapitoly o americkém televizním vysílání, které vnímám jako skutečně dobře připravené a vystihující tematiku práce. Uvedl jsem své výhrady ke kapitole 6, kdy se domnívám, že u ní autorka nezvolila zrovna ideální přístup ke zpracování televizního vysílání v Československu/České republice. Obsahově ale větší část práce je věnována americkému prostředí. Proto celkově konstatuji, že předložená dizertační práce splňuje požadavky kladené na dizertační práci, doporučuji ji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako –prospěla–.

V Praze 13. srpna 2018

PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Fakulta sociálních věd UK